

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС;
ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО**

УДК 342.922

БАКУЛІНА С.В.

**УЗАГАЛЬНЕННЯ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ЩОДО РОЗГЛЯДУ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ
ТА ПРИВАТНО-ПРАВОВИХ ЗЕМЕЛЬНИХ СПОРІВ**

У статті здійснено узагальнення судової практики щодо розгляду публічно-правових та приватно-правових земельних спорів, у результаті чого систематизовано критерії визначення підсудності земельних спорів адміністративним судам.

Ключові слова: земельні спори, публічно-правовий земельний спір, приватно-го-правовий земельний спір, судова практика, розмежування підсудності.

В статье осуществлено обобщение судебной практики по рассмотрению публично-правовых и приватно-правовых земельных споров, в результате чего систематизированы критерии определения подсудности земельных споров административным судам.

Ключевые слова: земельные споры, публично-правовой земельный спор, приватно-правовой земельный спор, судебная практика, разграничение подсудности.

The article summarizes the jurisprudence regarding the consideration of public-law and private-law land disputes, as a result of which the criteria for determining the jurisdiction of land disputes to administrative courts are systematized.

Key words: land disputes, public-legal land dispute, private-legal land dispute, judicial practice, delineation of jurisdiction.

Вступ. Попри те, що в національній правовій доктрині досить вагоме місце займає цілком сформована галузь – земельне право, земельні відносини мають міжгалузевий характер, який проявляється в наступному: норми конституційного права регулюють правовий статус землі та визначають конституційне право громадян щодо володіння, користування та розпорядження землею; адміністративне право – відносини, що виникають між фізичними (юридичними) особами та органами публічної влади з приводу реалізації права володіння, користування та розпорядження землею, в тому числі відносини з приводу вчинення адміністративного правопорушення в цій сфері; цивільне право – договірні відносини, предметом яких є земля; господарське право – відносини господарюючих суб'єктів із приводу володіння, користування та розпорядження землею; кримінальне право – відносини конфліктного характеру, які виникають на підставі вчинення злочинів, об'єктом посягання яких є земельні відносини.

Земельні спори, які виникають між різними суб'єктами земельних правовідносин, вирішуються в позасудовому (адміністративному) та судовому порядку, при тому, що останній є переважним, оскільки є найвищим ступенем юридичного захисту земельних прав громадян. Наявність міжгалузевого характеру земельних відносин зумовлює різну правову природу земельних спорів, які виходячи із суб'єктного складу його учасників, підстав та змісту позовних вимог, вирішуються в судах різної юрисдикції – загальних, адміністративних, господарських.

За даними офіційної статистики, вже впродовж декількох років показники розгляду земельних спорів за різними видами юрисдикції як судами загальної, так і спеціальної юрисдик-

ції постійно збільшуються. Стан судочинства щодо розгляду земельних спорів за останні роки (2014–2016 роки) можна відобразити таким чином:

1) місцевими загальними судами в порядку цивільного судочинства у 2014 році було розглянуто 15708 земельних справ, у 2015 році – 16 120, у 2016 році – 17 600 справ відповідно. У свою чергу, в апеляційному порядку було переглянуто у 2014 році – 2835, у 2015 році – 2921, у 2016 році – 3124, що складає майже 20% від розглянутих справ у першій інстанції; в касаційному порядку у 2014 році було переглянуто 278 земельних справ, у 2015 році – 348, у 2016 році – 375 [1; 2];

2) місцевими господарськими судами у 2014 році розглянуто – 2520 справ відповідної категорії, у 2015 році – 3031, у 2016 році – 3674. В апеляційному порядку було переглянуто у 2014 році – 305 справ, у 2015 році – 756, у 2016 році – 689, що складає майже 25% від розглянутих справ у першій інстанції; в касаційному порядку у 2014 році було переглянуто 208 земельних справ, у 2015 році – 309, у 2016 році – 235 [1; 2];

3) місцевими (окружними) адміністративними судами було розглянуто у 2014 році – 15236 земельних справ, у 2015 році – 15298, у 2016 році – 15459. В апеляційному порядку було переглянуто у 2014 році – 4506 справ, у 2015 році – 4976, у 2016 році – 5092, що складає майже 30% від розглянутих справ у першій інстанції; в касаційному порядку у 2014 році було переглянуто – 1545 справ, у 2015 році – 1603, у 2016 році – 1980 [1; 2].

Вищенаведений аналіз стану судочинства щодо розгляду земельних спорів дає можливість зробити наступні висновки: питома частка участі судів щодо розгляду земельних спорів складає – 45% суди загальної юрисдикції, 42% адміністративні суди та 13% господарські суди; в середньому 25% рішень судів першої інстанції оскаржуються в апеляційному порядку, найбільша кількість таких справ – 30% – оскаржуються в системі адміністративного судочинства. Попри складність розгляду даної категорії справ, основною проблемою, яка постає перед суддями та учасниками судового процесу вирішення земельних спорів, є проблема розмежування підсудності земельних справ між судами загальної юрисдикції, господарськими та адміністративними судами, яка останнім часом викликала жваву наукову дискусію, до якої долучались і ми в попередніх своїх публікаціях.

У той же час необхідно зазначити, що на сьогодні проблеми правового регулювання вирішення земельних спорів залишаються маловивченими. Мають місце лише окремі дослідження, загальні коментарі з питань розгляду земельних спорів, які найчастіше суперечать один одному, огляди та виступи вчених-юристів у засобах масової інформації. Також слід зазначити, що розмежування повноважень між судами щодо розгляду земельних спорів здійснюється на підставі положень процесуальних кодексів. Таке розмежування частково встановлене статтями 15, 16 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПКУ), статтями 1, 12 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПКУ) та статтями 2, 17 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ), які передбачають компетенцію загальних і спеціалізованих (господарських та адміністративних) судів. Так, відповідно до ч. 1 ст. 15 ЦПКУ суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи про захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають із земельних, а також з інших правовідносин, крім випадків, коли розгляд таких справ проводиться за правилами іншого судочинства [3]. З урахуванням вимог статей 1, 12 ГПКУ земельні спори між юридичними особами (фізичними особами-підприємцями) розглядають також і господарські суди [4]. І відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 17 КАСУ компетенція адміністративних судів поширюється на спори фізичних та юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності, в тому числі, що виникають з земельних відносин [5]. У той же час дані нормативні акти не містять чітких критеріїв відмінності приватних та публічних земельних справ та не в повній мірі вказують та їх підсудність. За відсутності законодавчо визначених критеріїв відмінності земельних справ спостерігається судова «конкуренція» щодо їх розгляду, особливо яка триває між господарськими та адміністративними судами у випадку визначення судової юрисдикції щодо розгляду земельного спору за участю органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Представники та лобісти (в тому числі політики та науковці) того чи іншого галузевого судочинства наводять у ЗМІ, узагальненнях судової практики та на науково-практичних заходах аргументи щодо доцільності прийняття до уваги та покладення в основу власних критеріїв розмежування судової юрисдикції щодо розгляду земельних справ. І в цьому є певне логічне пояснення. Адже до прийняття у 2005 році КАСУ всі земельні справи, в тому числі стороною спору в яких були суб'єкти владних повноважень, вирішувались у приватно-правовому порядку в судах загальної або спеціальної – господарської юрисдикції, і

лише з 2006 року значна частина їх перейшла під юрисдикцію адміністративних судів. Даний, з одного боку професійний, а з іншого – правовий спір дав поштовх до розвитку правозастосовної (судової) практики розгляду даних справ. Тобто спрацював один із законів економіки «конкуренція підвищує якість надання послуг», результатом чого стали підготовка та видання узагальнень судової практики з розгляду даної категорії справ, які знайшли своє відображення в Постановах Пленумів спеціалізованих судів та Верховного суду України щодо вироблення критеріїв відмежування приватно-правових та публічно-правових земельних спорів (і відповідно галузевої судової юрисдикції), які в разі досягнення консалідованої позиції знайдуть відображення в галузевих процесуальних законодавчих актах, а відтак покладуть край (або принаймні знизять градус дискусії) щодо конкуренції підсудності, що беззаперечно буде сприяти більш якісному судовому захисту земельних прав як громадян (юридичних осіб), так і публічних інтересів суб'єктів владних повноважень.

Постановка завдання. Для виокремлення найбільш вагомих критеріїв розмежування судової юрисдикції щодо розгляду приватних та публічних земельних справ із метою їх перспективного законодавчого визначення нижче доцільно здійснити узагальнення судової практики їх розгляду, що і визначає завдання дослідження, здійсненого в межах даної статті.

Результати дослідження. Хронологію судової практики щодо вирішення спору про підсудність земельних спорів між судами загальної юрисдикції, господарськими та адміністративними судами можна відраховувати з моменту прийняття та набуття чинності КАСУ, а відповідно, зародження дискусії про критерії відмежування публічно-правового чи приватно-правового земельного спору. Першим узагальненням судової практики щодо цього питання можна вважати Інформаційний лист Верховного Суду України від 26.12.2005 року № 3.2.-2005 [6], яким було звернуто увагу на те, що справою адміністративної юрисдикції може бути переданий на вирішення адміністративного суду спір, який виник між двома (кількома) конкретними суб'єктами суспільства щодо їхніх прав та обов'язків у конкретних правових відносинах, в яких хоча б один суб'єкт законодавчо уповноважений владно керувати поведінкою іншого (інших) суб'єктів, а ці суб'єкти, відповідно, зобов'язані виконувати вимоги та приписи такого владного суб'єкта. У випадку, якщо суб'єкт (у тому числі орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа) в спірних правовідносинах не здійснює вказані владні управлінські функції щодо іншого суб'єкта, який є учасником спору, такий спір не має встановлених нормами КАСУ ознак справи адміністративної юрисдикції і, відповідно, не повинен вирішуватися адміністративним судом. Тобто цим документом, який носить доктринальний характер для судівського корпусу та рекомендаційний – для учасників судового процесу, було закладено два критерії відмежування публічно-правового спору від приватно-правового: наявність обов'язкової сторони спору – суб'єкта владних повноважень та здійснення ним владних управлінських функцій під час вчинення дій, прийняття рішень, які оскаржуються, до суду.

Пізніше Верховний Суд України (далі – ВСУ) в постанові Пленуму «Про внесення змін та доповнень до постанови Верховного Суду України від 16 квітня 2004 р. № 7 «Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ» № 2 від 19 березня 2010 р. визначив, що ті земельні та пов'язані із земельними відносинами майнові спори, сторонами в яких є юридичні особи, а також громадяни, що здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і в установленому порядку, набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності, розглядаються господарськими судами, а всі інші – в порядку цивільного судочинства, крім спорів, зокрема, щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень під час реалізації ними управлінських функцій у сфері земельних правовідносин, вирішення яких згідно з пунктами 1, 3 частини першої ст. 17 Кодексу адміністративного судочинства віднесено до компетенції адміністративних судів [7].

На підставі судової практики та з урахуванням Інформаційного листа ВСУ вищими спеціалізованими судовими інстанціями були розроблені рекомендації щодо критеріїв відмежування судової юрисдикції з розгляду земельних спорів.

Так, в основу рекомендацій президії Вищого господарського суду України (далі – ВГСУ) «Про деякі питання підсудності та підсудності справ господарським судам» від 27 червня 2007 року № 04-5/120, які на сьогодні втратили чинність на підставі постанови Вищого господарського суду № 10 від 24.10.2011 року, були взяті положення Інформаційного листа ВСУ, але було уточнено, що якщо предметом спору є право власності на земельну ділянку або право користування нею, в тому числі відновлення порушеного права третьою особою, яка на підставі рішень владних органів претендує на спірну земельну ділянку, такий спір є спором про право й

незалежно від участі в ньому органу, яким земельна ділянка надана у власність або в користування, повинен вирішуватися в порядку господарського судочинства [8]. Отже, в якості критерія відмежування підсудності земельних справ, крім суб'єктності складу учасників спору, було вказано також на наявність або відсутність спору про право власності, тобто якщо між суб'єктом владних повноважень і юридичною особою виник спір із приводу передачі права власності на землю, такий спір має розглядатись господарськими судами.

Враховуючи, що проблема розмежування компетенції судів щодо земельних справ стала очевидною і все більше погіршувалася, до її вирішення приєдналися всі вищі органи судової влади, навіть Конституційний Суд України.

Вищий адміністративний суд України (далі – ВАСУ), бажаючи внести ясність у визначені критеріїв розмежування публічно-правових земельних спорів від приватно-правових, у 2010 році звернувся з конституційним поданням до Конституційного Суду України, який на підставі його розгляду виніс Рішення в справі 01.04.2010 № 10-рп/2010 «Щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 143 Конституції України, пунктів «а», «б», «в», «г» ст. 12 Земельного кодексу України, пункту 1 частини першої ст. 7 Кодексу адміністративного судочинства України», в якому зазначив, що вирішення земельних спорів фізичних та юридичних осіб з органом місцевого самоврядування як суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності належить до юрисдикції адміністративних судів, крім публічно-правових суперечок, для яких законом встановлений інший порядок судового вирішення [9]. Це рішення не поставило крапку у вирішенні питання відмежування підсудності земельних справ, а, навпаки, заклало підставу для подальшої дискусії щодо цього питання, але вже в основу було покладено різне тлумачення рішення КСУ.

Так, Пленум Вищого господарського суду України в постановках від 24 жовтня 2011 року № 10 «Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам» [8], від 17 травня 2011 року № 6 «Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин» [10] роз'яснив судам господарської юрисдикції норми, зокрема щодо визначення підсудності земельних спорів суб'єктів господарювання з владними органами, а також окремі процедурні та матеріальні нюанси розгляду цих справ саме в порядку господарського судочинства, зважаючи на їх приватноправовий характер. Зокрема, в п. 1 постанови від 17 травня 2011 року № 6 Пленум ВГСУ зазначає, що органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування в правовідносинах щодо розпорядження земельними ділянками державної та комунальної власності (наданні земельних ділянок громадянам та юридичним особам у власність або в користування, відчуженні земельних ділянок державної або комунальної власності, укладенні, зміні, розірванні договорів купівлі-продажу, ренти, оренди земельної ділянки та інших договорів щодо земельних ділянок, встановленні сервітуту, суперфіцію, емфітевзису, в тому числі прийнятті державними органами та органами місцевого самоврядування відповідних рішень) діють як органи, через які держава або територіальна громада реалізують повноваження власника земельних ділянок, а відповідно, вступають з юридичними та фізичними особами в цивільні та господарські правовідносини. Отже, справи в спорах за участю державних органів та органів місцевого самоврядування, що виникають із правовідносин, в яких державні органи та органи місцевого самоврядування реалізують повноваження власника землі, а також в інших спорах, які виникають із земельних відносин приватноправового характеру, за відповідності складу сторін спору ст. 1 ГПК України підвідомчі господарським судам. Більше того, Пленумом ВГСУ виокремлено категорії земельних справ, які підсудні господарським судам.

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних та кримінальних справ у Постанові Пленуму від 1 березня 2013 року № 3 «Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ» висловив свою позицію щодо підсудності земельних справ [11], зазначивши в п. 7 те, що спори, що виникають із земельних відносин, в яких хоча б однією зі сторін є фізична особа, незважаючи на участь у них суб'єкта владних повноважень, згідно зі ст. 15 ЦПК України розглядаються в порядку цивільного судочинства, зокрема щодо позовів про визнання недійсними рішень органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо видання дозволу на виготовлення (розроблення) проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки, вирішення інших питань, що відповідно до закону необхідні для набуття і реалізації права на землю, про надання чи передачу земельної ділянки у власність або користування чи невіршення цих питань, припинення права власності чи користування землею (ст.ст. 116, 118, 123, 128, 131, 144, 146, 147, 149, 151 ЗК України та інші).

Водночас іншу «конкурентну» позицію зайняв Вищий адміністративний суд України, який з урахуванням Рішення КСУ № 10-рп/2010 наполягає, що земельні спори фізичних чи юри-

дичних осіб з органом місцевого самоврядування як суб'єктом владних повноважень пов'язані з оскарженням його рішень, дій чи бездіяльності, належать до публічно-правових спорів, на які поширюється юрисдикція адміністративних судів (абз. 3 п. 10 Постанови Пленуму від 20 травня 2013 року № 8 «Про окремі питання юрисдикції адміністративних судів») [12].

Таким чином, як вбачається із викладеного вище, роз'яснення та рішення різних судових установ щодо підсудності земельних спорів мають колізійний характер. Трактуючи по-різному норми процесуальних актів, вищі спеціалізовані суди (Вищий Господарський суд України і Вищий Адміністративний суд України) видали суперечливі висновки, спрямовані не на встановлення істини, а на лобювання своїх професійних інтересів у розгляді даної категорії справ.

Більше компромісу щодо визначення підсудності земельних справ досягнуто в Постанові Верховного Суду України від 16.12.2015 р. по справі № 6-2510ц15, винесеної спільно судовими палатами в цивільних, адміністративних та господарських справах, відповідно до положень якої: 1) спір буде мати приватноправовий характер, якщо він обумовлений порушенням приватного права (як правило майнового) певного суб'єкта, що підлягає захисту в спосіб, передбачений законодавством для сфери приватноправових відносин, навіть і в тому випадку, якщо до порушення приватного права призвели владні управлінські дії суб'єкта владних повноважень; 2) якщо в результаті прийняття рішення особа не набуває речового права на земельну ділянку, то спір стосується здійснення суб'єктом владних повноважень своїх управлінських функцій, а справа належить до адміністративної юрисдикції [13]. Однак, знову ж таки, чітких критеріїв розмежування підсудності в даній категорії справ не запропоновано.

Висновок. Виходячи з аналізу узагальнення судової практики з розгляду публічно-правових та приватно-правових земельних спорів, можемо зробити висновок, що спори про визнання незаконними рішень, дій чи бездіяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування з питань передачі земельних ділянок у власність, надання їх у користування, припинення наданих прав чи про зобов'язання названих суб'єктів вчинити певні дії владно-розпорядчого характеру (прийняти рішення про відведення земельної ділянки тощо) є предметом юрисдикції адміністративних судів. До підвідомчості ж господарських (або загальних) судів потрібно віднести спори, що виникають із земельних правовідносин за участю органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, не пов'язані з виконанням ними своїх публічно-владних повноважень. Наприклад, із приводу укладення, виконання, зміни, визнання недійсними чи розірвання договорів купівлі-продажу, оренди земельної ділянки тощо.

Отже, для розмежування підвідомчості земельних спорів під час прийняття позовних заяв судами до провадження необхідно звертати увагу на специфіку земельних спорів та слід розрізняти органи державної влади та місцевого самоврядування як суб'єктів владних повноважень і як суб'єктів господарювання. Саме від статусу, в якому вони виступають, і залежить юрисдикція, якій буде підпорядковано певний земельний спір. І лише поєднання двох основних критеріїв – суб'єктного та предметного – забезпечить чітке розмежування компетенції судових органів.

Список використаних джерел:

1. Стан здійснення судочинства в Україні у 2015 році (опрацьовано статистичні дані Державної судової адміністрації України, вищих спеціалізованих судів, Верховного Суду України) Статистичні показники за 2015 р. (як і показники за 2014 р.) відображено без урахування статистичних даних розгляду справ і матеріалів місцевими судами АР Крим, м. Севастополя, деякими судами Донецької та Луганської областей [Електронний ресурс]. — Режим доступу : Офіційний веб-сайт Верховного Суду України: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/E099D00A118D129AC22580E40048EBA9](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/E099D00A118D129AC22580E40048EBA9).

2. Стан здійснення судочинства в Україні у 2016 році (опрацьовано статистичні дані Державної судової адміністрації України, вищих спеціалізованих судів, Верховного Суду України) Статистичні показники за 2015 р. (як і показники за 2014 р.) відображено без урахування статистичних даних розгляду справ і матеріалів місцевими судами АР Крим, м. Севастополя, деякими судами Донецької та Луганської областей [Електронний ресурс]. — Режим доступу : Офіційний веб-сайт Верховного Суду України: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/06EAA6C32D8DE08AC22580E400490AFC](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/06EAA6C32D8DE08AC22580E400490AFC).

3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41, 42. – Ст. 492.

4. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 року № 1798-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.

5. Кодекс адміністративного судочинства України від 06 липня 2005 року (з наступними змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35-36, 37. – Ст. 446.

6. Щодо застосування господарськими судами України положень процесуального законодавства стосовно розмежування компетенції між спеціалізованими адміністративними і господарськими судами: Інформаційний лист Верховного Суду України від 26.12.2005 року № 3.2.-2005 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v3-2-700-05>.

7. Про внесення змін та доповнень до постанови Верховного Суду України від 16 квітня 2004 р. № 7 «Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ» № 2 від 19 березня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/va007700-04>.

8. Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 24 жовтня 2011 року № 10 «Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам» // Вісник господарського судочинства. – 2011. – № 6. – Стор. 13.

9. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Вищого адміністративного суду України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 143 Конституції України, пунктів «а», «б», «в», «г» статті 12 Земельного кодексу України, пункту 1 частини першої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України від 1 квітня 2010 року № 10-рп/2010 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 27. – Ст. 1069.

10. Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 17 травня 2011 року № 6 «Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин» // Вісник господарського судочинства – 2011. – № 3. – Стор. 6.

11. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ від 1 березня 2013 року № 3 «Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ» [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0003740-13>.

12. Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20 травня 2013 року № 8 «Про окремі питання юрисдикції адміністративних судів» [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0008760-13>.

13. Постанова судових палат у цивільних, адміністративних та господарських справах Верховного Суду України від 16.12.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/1DD577F3125FE4F0C2257F2B003E3C46](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/1DD577F3125FE4F0C2257F2B003E3C46).